

**Corpus Juris Canonici, Per Regulas Naturali Ordine
Digestas, Usuque Temperatas, Ex Eodem Jure, Et
Conciliis, Patribus, Atque Aliunde Desumptas, Expositi**

Opus, Tum In Rebus Obscuris Claritate, Tum Dispersis Collectione ac
delectu, in contrariis conciliatione, eximium, simulque Indicibus ac
Præfationibus, Notisque quamplurimis & exquisitis illustratum, ; In Tres
Tomos divisum

Complectens Prolegomena Ad Jus Canonicum In Se Et Universim
Consideratum

Gibert, Jean-Pierre

Coloniæ Allobrogum, 1735

Sectio III. De Legibus Ecclesiæ circa Res mixtas.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-74413](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-74413)

SECTIO III.

De LEGIBUS ECCLESIAE CIRCA RES MIXTAS.

LEGES super rebus merè Temporalibus, & Leges super Rebus merè Ecclesiasticis, negotium facere non debent, quoad amplitudinem & limites utriusque Potestatis. Priores omninò à Temporalis Jurisdictione pendent: Sola Spiritualis auctoritas vera est posteriorum latrix. Paulo difficiliùs est distinguere eas, quarum materia mixta est, & in eis Ecclesiae potestatem, illaesa Sæculari Jurisdictione, distinguere.

Res aliqua seu materia vel negotium mixtum dici potest, duobus modis: 1°. Si, sub vario respectu consideratum, illud à diversis potestatibus pendeat; veluti matrimonium, apud Christianos. Quidquid pertinet ad civiles effectus pender solum à Temporalis Potestate; quod autem solum respicit sanctificationem eorum, qui Matrimonio junguntur, & media Sacramentum hoc dignè recipiendi, nullatenus immutata administratione Civili, hoc, inquam, à solâ auctoritate Ecclesiae dirigi debet, v. g. Leges, quæ jubent, ut ii qui Matrimonium inire volunt, Sacramento Pœnitentiæ ad illud se præparent, sunt merè Ecclesiastica: ea verò quæ Filios hæreditate paternâ aliisque commodis privant, cum Matrimonium reluctantibus Parentibus sociatum fuit, merè Civiles sunt.

Aliud est materiae mixtæ genus, in quâ id, quod Spiritualem Potestatem respicit, tantam cum Civili administratione connexionem habet, ut Leges Ecclesiasticæ effectum sortiri nequeant, nisi aliqua regimini Reipublicæ mutatio inferatur. Nonnunquam Superiores Ecclesiastici, nec non Principes autoritate propria; easdem res jubere aut vetare possunt. Pleraque ex Impedimentis Dirimentibus, quæ in Matrimonio Catholicorum obtinent, ex Ecclesiae præcepto, hujus generis sunt; imò suam institutionem trahunt à Legibus Civilibus. Hujus materiae censeri etiam debent Testamenta Beneficiorum, & generaliter quidquid pertinet ad dispositionem rerum quas ex redditibus Ecclesiasticis comparaverunt.

Leges vetustissimæ super hoc argumento ab Imperatoribus conditæ sunt. Concilia subsequentiæ plures, circa id, fecerunt Canones: hodièque varius est mos Regnorum Christianorum, Gallicanæ Leges approbant Testamentum Beneficiati, quamvis nihil Ecclesiae erogaverit. Eadem permittunt ejus Creditoribus, ut ejus Beneficiorum redditus apprehendi per manum Judicialem faciant: eadem ejus Hæreditatem ab intestato deferunt ad ejus proximiores Cognatos. Secundum hunc morem, proprietates reddituum Temporalium Beneficii videtur Titulari tribui. Aliud in multis regionibus obtinet.

Constitutiones, quas Ecclesia, super hoc materiae mixtæ genere, condit, non sunt mera Consilia quæ Dominis Supremis proponat, qualia diximus esse ea, quæ ad Res Temporales pertinent; sed cum imperio & autoritate loquitur. Hæ res pertinent ad potestatem, quam Deus illi largitus est. Verum eadem ab ejus jurisdictione non pendent unice, sed etiam à Principibus: Deus autem vult, ut omnes Christiani Legibus civilibus obtemperent, & sacer quidem Episcopatus character ab hoc obsequio non liberat eos, qui ad hanc insignem dignitatem evecti sunt. Non minus ii tenentur, quam ceteri fideles, præsumptionis pondus in favorem Principum Temporalium inclinare, in omnibus, quæ ad Reipublicæ regimen pertinent. Hic ordo, quem Deus in Religione Jesu CHRISTI, sicut antea, conservat, eos astringit ad consulendos Principes, circa executionem Legum Ecclesiasticarum super hoc negotio conditarum, priusquam fidelibus eas imponant. Si illæ observari non possint, quin mutationes in Civili administratione inducantur, plura incommoda gravia parituræ, vel

quin officiat aliis consiliis, quæ præfectis Reipublicæ videntur utiliora; necessitas incumbit Episcopis ut se Principum voluntati subjiciant. Præsumptio, quam ad illorum partes convertere debent, eos compellit, ut credant, futurum, ut hæ Leges à Principibus approbarentur, nisi circumstantiæ præsentibus ipsis aliud suaderent.

Verosimile est hoc fuisse momentum unius ex illis prioribus Episcopis Ecclesiae Africanæ †: Cum dixit; Imperium non esse in Ecclesia, sed Ecclesiam in Imperio: sic ille exponit Textum Apostoli, qui fideles admonet, orandum esse pro Regibus. „Tunc meditataur [Donatus] contra præcepta Apostoli Potestatis & Regibus injuriam facere, pro quibus, si Apostolum audiret, quotidie rogare debuorat; sic enim docet Apostolus Paulus: rogate pro Regibus, & Potestatibus, ut quietam & tranquillam vitam cum ipsis agamus; non enim Respublica est in Ecclesia, sed Ecclesia in Republica, &c.

Cum igitur Ecclesia sit Reipublicæ Membrum, astringitur ad se conformandum Legibus Principum, quibus illius cura commissæ est. Hæc obligatio necessitatem imponit fidelibus se subjiciendi omnibus jussis, etiam durissimis, quæ à Principe, Spiritu Dei destituito, proficisci possunt, quamdiù parere poterunt, illæ Legibus Naturali, ac Divinâ: debent ergo Orationes fundere pro Regibus juxta præceptum Apostolicum, ut quietam & tranquillam vitam cum ipsis agamus.

Si Principes abutantur obsequio Superiorum Ecclesiasticorum, & si bonum publicum sit potius prætextus, quàm rationabile momentum, ad repudiandas Ecclesiae Leges, rationem ab iis repetet Deus: Verum Præsumptio semper ex eorum parte stare debet; quamdiù voluntas illorum in re, quæ ad eorum auctoritatem pertinet, Legibus Naturali, ac Divinâ non repugnat evidenter. Aliæ non sunt rationes, quibus subditi à parendi necessitate liberentur.

Recentes extiterunt Auctores, qui conati sunt probare Deum dedisse Ecclesiae potestatem deponendi Principes, qui auctoritatem suam adversus Religionem Christianam convertunt; sed consentiunt omnes Potestatem Spiritualem & Temporalem distinguere. Contendunt quidem Temporalem Spirituali subordinari, sed nolunt ambas Potestates confundi. Juxta illorum doctrinam, ii, quibus Spiritualem auctoritatem commisit Deus, malos Temporalis administratores mutare possunt; sed Deus illis dedit facultatem capeffendæ per se ipsos administrationis: Et quidem si id possent, Temporalis Potestas in Spirituali contineretur. Pontifices in suis molitionibus contra Principes, omni contentione atque operâ enisi sunt, ut eis auctoritatem eriperent; sed ausi non sunt in eorum locum se substituere, eorumque in ditione, sicut Romæ, imperare: Videndæ sunt duæ INNOCENT. III. Bullæ, in quibus declarat, se non esse judicem eorum quæ Temporale respiciunt in aliis Regnis; extant in Probationibus Libertatum Gallicanarum. Cap. 7. n. 3. & 4. pag. 224. Eodem in Capite n. 6. extat Actus cujusdam Commissarii Pontificii, per quem declarat, Regem LUDOVICUM IX. sibi inter dixisse ne cognosceret de aliquâ ex rebus ad Jurisdictionem Sæcularem pertinentibus.

Si Leges omnes Civilem administrationem respicientes in Conciliis & Decretalibus Pontificum contentæ fideles ligarent, priusquam ab eorum Principibus approbata & confirmata essent; Potestas Temporalis, in Spirituali contineretur, & Pontifices non solum jus haberent è folio deiciendi Reges iniquos, & Christianorum persecutores; possent etiam administrationem illorum suscipere, seque in locum Principum deponendorum subrogare: imò supremam haberent Auctoritatem Temporalem in omnibus Regnis Christianis; horum autem Domini nihil essent, nisi Delegati, qui, sub auctoritate Pontificum, eorum jussa

† OPTAT. MILLEV. Lib. III. Adver. Parmenien, pag. 66.

justa exequerentur. II qui Leges circa Res Temporales condunt, quæ sunt norma Populorum, & quas imperia eorumque Domini mutare nequeunt; II, inquam, proculdubio supremi sunt administratores Potestatis Temporalis. Alia nunquam fuit supremæ dignitatis idea; adeo ut omnes Reges, etiam sanctissimi & studiosissimi, nihil aliud essent in suâ ditione, quam quod est Romæ Gubernator, aliarumve Urbium aut Provinciarum Præfecti, quarum Pontifex Dominus est.

Doctrina hæc suos assertores cogit, ut multo longius progrediantur. Ex eorum Principiis sequitur, nullum esse Concilium Provinciale, neque etiam Episcopum, qui non sit supra Reges, in administratione Temporalis: possunt singuli abrogare Leges Principum, unusquisque in eâ, cui præest, Provinciâ.

Pleraque Concilia, quæ Constitutiones fecerunt, super rebus Temporalibus, nondum tentaverunt iis tantam extensionem dare: oporteret tamen illas eò usque producere priusquam defendi possit, Decreta Conciliorum & Pontificum, circa res ad Temporalem administrationem pertinentes, constringere subditos ad parendum, priusquam à Principibus approbata fuerint.

Has Observationes feci circa varias Leges, quæ tribuntur Ecclesiæ, ratus, eas alicujus esse futuras utilitatis, ad scrutandam amplitudinem utriusque Potestatis, Spiritualis, & Temporalis, earumque ope distingui posse, quod ad alterutrius autoritatem pertinet. Non intendo damnare morem apud nos obtinentem, quò Judici Ecclesiastico competit cognitio multarum rerum, quæ pertinent ad Jurisdictionem Temporalem. Parum interest, quoad Reipublicæ pacem, an controversiæ Privatorum, per Ecclesiasticas Personas, an per Laicales, dirimantur: exoptandum est solum, ut hæc autoritas non nisi viris probitate & bono exemplo conspicuis committatur. Credibile est eos, ex quibus Ecclesiasticum Corpus constat, his dotibus ac virtutibus instructos esse, & quidem in majori gradu, quam cæteros homines. Munera eorum statui annexa, & diligentia, quam nostri Superiores asserre tenentur, ad vitandam deceptionem in recipiendorum delectu, nobis omnem scrupulum tollere debent. His rationibus permoti sunt Principes Christiani, ut in eis magnam administrationis civilis partem collocarent; eadem rationes juncto caractere sacro, quo fulgent, non parum efficaciæ habuerunt, ut eos populi suarum controversiarum Arbitros eligerent. Principes nostri iisdem momentis innixi subditis suis Ecclesiasticos Judices dare possunt, & qui de negotiis temporalibus cognoscere poterunt pluribus paucioribusve, prout necessitas temporum, & varia circumstantiæ requirunt, eos boni publici gratiâ, transferri ab Altari, & à prædicatione Verbi Divini, quæ præcipua sunt Episcoporum & Sacerdotum officia.

Sed postquam Reges eos elegerunt, ut, sub autoritate suâ, sint Judices subditorum suorum, confundere non oportet potentiam temporalem, quam à Principibus tenent, cum spirituali, quam Deus Ecclesiæ suæ contulit, cujus illi Ministri sunt. Confusio hæc partium causa est controversiarum nimis frequentium inter Ecclesiasticos & Laicos, de Jurisdictione; & quamvis sapientissime non nisi de rebus agatur, quarum Ecclesiastici notionem habent solum ex concessione Principum, de iis tamen tractatur, perinde ac Laici spirituales Potestatem usurpare vellent.

Immeritò quidem nonnulli Ecclesiasticis vitio verent, quòd contra Judices Laicos propugnent Jurisdictionem Temporalem, quam à Principibus acceperant: Imò studium, quo ordinem Judiciorum in eo statu conservare fatagunt, quem Principes insituerunt, laude dignum est; II verò, qui eos inquietare volunt, injusti sunt. Tenemur omnes præsumptionem inclinare in eorum gratiam, qui nobis imperant; un-

de sequitur credendum esse, quòd ad publicam utilitatem conducatur, ut Ecclesiastici sub Regia autoritate sint Judices subditorum, in quibusdam casibus ad civilem administrationem pertinentibus, quamdiu Principes hujus ordinis auctores, eum conservare volent. Sed Ecclesiastici non reddent Cæsari, quæ sunt Cæsaris, si potentiam Temporalem, quam exercent, confundere velint cum spirituali; & si autoritatem suam vindicent, quasi pars esset potestatis, quam JESUS CHRISTUS eis dedit; dum agitur tantum de amplitudine Jurisdictionis, quam ab Imperio acceperunt.

Laici, qui à Principibus eliguntur, ad jus subditis dicendum, non habent autoritatem judicandi de omnibus, quæ continentur in Constitutionibus. Notavi, plures ex iis circa materiam merè spirituales versari, easque Principes condidisse, ideo quòd, sub nomine Protectorum Ecclesiæ, tenentur procurare executionem Legum ipsius, & pœnas temporales sancire in subditos contumaces. Leges Principum non statuunt circa harum rerum principia; sed illa supponunt instituta, atque ordinata per Leges Superiorum Ecclesiasticorum: pœnas tantum adjiciunt, quas Ecclesia ferre non poterat. Non igitur pendet à Laicis, qui sub autoritate principum dumtaxat judicant ut pronuntient circa substantiam vel principia rerum, quæ merè spirituales sunt; sed, postquam Superiores Ecclesiastici id judicaverunt, possunt infligere pœnas Legibus principum latas, & civiles effectus determinari, si aliqui sint.

Si v. g. difficultas exoriatur circa validitatem Voti ab homine emissi, qui ejus erat ætatis ac status, in quibus de personâ suâ disponere posset; hoc ad Judicem Laicum non competit: sed hæc notio pertinet solum ad Judicem Ecclesiasticum, post cujus judicium, Judex Laicus, secundum Leges cognoscere potest de consequentiis Civilibus, quales sunt successiones, exhereditatio, validitas Testamentorum, aliæ res, circa quas Leges eodem modo non statuunt, quoad eos, qui solemnia vota emisissent, & eos, qui permanserunt in statu Civili. Afferit aliquis pertinaciter doctrinam, quam fidei adversari alii contendunt: Judex Laicus, eum neque condemnare, neque absolvere potest; sed, eò, per Superiores Ecclesiasticos, hæreticò denunciato, ad Laici Judicis autoritatem pertinet, ut eum pœnis addicat, quas Leges Principum contra Hæreticos sanciant.

Hæ Observationes aliquam lucem asserre possunt ad germanam intelligentiam *Appellationum tanquam ab abusu*. Si sententia Judicis Ecclesiastici, à quo appellatur, circa rem merè spirituales versetur; Judex Laicus, apud quem provocans conqueritur, Magistratus Politici nomine, nullitatem Judicii pronuntiare nequit. Si de materia Temporalis agatur, Appellatio fundari potest, aut in Judicis Ecclesiastici Incompetentia, aut in Judicii ipsius iniquitate. Utrumque pendet ab amplitudine potestatis, quam Principes Ecclesiasticis Judicibus concesserunt. Potuerunt eam æqualem, vel etiam majorem facere, quam sit autoritas Curiarum Laicalium, si hoc ad publicam utilitatem necessarium sit. Magna fuit morum, circa hanc rem, diversitas, pro temporum, ac regionum diversitate. Eadem permansit varietas inter omnia Regna Catholica. Ecclesiastici non habent eandem potestatem in administratione Civili. Si Respublica Judicibus Curiarum Ecclesiæ, & Judicibus Curiarum Laicarum æqualem autoritatem dedisset, Appellatio tanquam ab abusu careret fundamento; eoque in casu, solum ad principem deferri possent querelæ de injustitiâ Judiciorum Ecclesiasticorum. Verum, si in quadam ditione esset Primarium Tribunal, cui cætera subordinata forent, quoad causas civiles; si Principes Judici Ecclesiastico commississent cognitionem aliquot negotiorum temporalium, cum subordinatione huic primario tribunali; evidens est Appellationes tanquam ab abusu tunc fore legitimas, futu-

futurumque, ut Iudices primarii Tribunalis, quamvis Laici essent, possent illas admittere, illa auctoritate Spirituali, nec minuta Jurisdictione Temporalis, quam Ecclesiastici à Principibus tenerent.

Locutus sum tantum de potestate, quæ Principibus competit, quatenus Magistratibus Politicis, in Appellationibus tanquam ab abusu. Protectoris Ecclesiæ dignitas, quæ supremæ potestati temporalis coheret, illam longius prorogat; verum ejus limites assignare difficile est. Nomen hoc non tribuit Principibus jus faciendi Leges circa res spirituales; sed eis imponit obligationem procurandi executionem earum, quas fecit Ecclesia. Hanc ob causam, Magistratus aliquando admittunt Appellationes tanquam ab abusu propositas à sententiis, quas Ecclesiastici Iudices, circa res spirituales tulerunt. Usurpent auctoritatem quæ sibi non competit, si Appellationes tanquam ab abusu admitterent, cum sententia de qua appellans conqueritur, non est evidenter contraria Legibus Ecclesiæ, quia hoc in casu agitur de interpretatione Canonum, quæ non competit principi: Legis interpretatio pendet ab eo, qui ejus ferendæ auctoritatem habet.

Sed cum evidens est violatos fuisse Canones, Magistratus contendunt appellari posse ad Ordinarium; appellari posse tanquam ab abusu; se posse has appellationes admittere, non arrepto Thuribulo: quia Decretis suis Ecclesiæ inserviunt, ejusque triumphum de contemptoribus Legum ipsius adjuvant, sed illam non regunt. Hæ appellationes vulgares evaserunt, definitio litis plerumque expeditior est. Judiciorum Ecclesiasticorum solemnitates & numerus sententiarum similia, qui necessarius est, ut sententiæ Curiarum Ecclesiasticarum supremam auctoritatem acquirant, tantam prolixitatem, totque impensas trahunt, ut sæpe declinetur hæc via, cum alia occurrit. Clerus Parisiensis an. 1605, congregatus aliquid huic malo remedium afferre voluit, sed ob resistantiam Archiepiscoporum Lugdunensis & Bituricensis, coactus fuit hoc laudabile consilium ad tempus magis propitium transferre.

Tractatus hic Gallicè compositus est à defuncto Domino LE MERRE, in Curia Parisiensi Advocato eruditissimo, mihiq; communicatus ab ipso, Anno 1703. Hunc autem in Latinum verti curavi, Anno 1729. ut subnecterem Observationibus meis circa Constitutiones, quarum nonnullis maxime affinis est: in his enim Autoris consilium imitatus ostendi, quomodo intelligendi sunt *Canones de Rebus Temporalibus* statuentes, eoque modo Ecclesiæ potestatem excedentes, adhibitisque iisdem distinctionibus, exposui extra *Corpus Juris* non vagatus. Hic autem plurima adduxit exempla aliunde sumpta, tum ex *Conciliis*, tum ex *Libris Juris Civilis*, Codice Theodosiano & Justiniano, nec non ex *Capitularibus* aliisque Constitutionibus Regum Francorum: quibus testimoniis magnopere illustrantur ac confirmantur quæ à me dicta sunt, ea suppletur quæ omissa sunt, quæque præcipue spectant Leges de rebus spiritualibus à Principibus conditas, ideoque illorum potestatem, saltem, specie, superantes. Unde his Observationibus accedit nova utilitas, ex comparatione, inter Leges Civiles, & Leges Ecclesiasticas utrinque similiter extra suam ditionem vagantes.

TITULUS IX.

DISCUSSIO HISTORICA circa necessitatem solemnibus publicationis Canonum in locis, ubi servandi sunt, faciendæ, illorumve receptionem per usum, ut vim obligandi habeant.

P R Æ F A T I O.

Occurrunt plura Decreta Summorum Pontificum, tam antiqua quam nova, quæ supponere videntur quod quidquid Titulo *Canonis* insignatur, præsertim si à Sede Apostolica emanet, aut illius auctoritate fulciatur, obliget independentem ab omni stipulatione, in Locis, ubi servandum est, faciendâ, nec non ab omni receptione per usum. Extant etiam celebres Canonistæ, qui docent, quemvis *Canonem* obligare, ac inter alios FAGNANUS in *Cap. I. de Constitutione n. 47.* ubi hæc habet: *Secundo, nota omnes Canones esse de præcepto*; quod deinde probare conatur, nullo excepto Canone, nec circumstantiâ ullâ, petita, aut ex qualitate Canonis, aut ex conditionibus requisitis, ut Lex obliget. Cum ergo multa referat, ut ejusmodi Decreta & Sententiæ Autorum laudatorum discutiantur, & explicentur, in mentem venit referre & explicare Auctoritates, quæ probent, Canones obligandi vim non habere, nisi postquam in locis, ubi vigere debent, debite publicati fuerint, aut per usum recepti sine ulla publicatione.

Ut ergo utrumque feliciter fieri possit, duo incumbunt peragenda. 1. Ut referantur nonnulla hujusmodi, eaque præcipua. 2. Ut colligantur auctoritates, quæ illa elucidant. Utrumque autem genus desumitur ex Pontificibus & ex Conciliis. Hoc autem in prioribus Canonum intricat, quod indistinctè loquantur de obligatione servandi Canones, nulla facta exceptione eorum, qui sibi invicem adversantur, vel qui abrogati sunt, vel quibus derogatum est, aut qui non conveniunt quibusdam Locis, aut Temporibus, aut Personis: undè confundere videntur Canones Generales cum Particularibus; vigentes cum obsoletis; qui ad Fidem pertinent, cum illis qui solam respiciunt Disciplinam; Temporales cum Perpetuis, etsi hæc inter se collata Canonum genera maxime differant. Hoc autem opus eò libentius suscipitur, quod ad Canonum reverentiam plurimum conferre possit, ex collectis hac de re in eo testimoniis.

CAPUT PRIMUM.

Præcipua Decreta quæ insinuant servandos Canones qualescumque.

Horum Decretorum Primum est in *Epistola CÆLESTINI I. ad Episcopos Apulia & Calabria*, Anno 427. scripta. Hic enim *Cap. 1º.* complectens quodvis Canonum genus, sub Titulo *Regularum Patrum*, nomineque *Decretalium Constitutorum*, illorum observationem cuilibet Sacro Ministro in primis commendat, sine ulla restrictione; idque adeo necessarium suggerit, ut eò omisso Populorum salus periclitetur: cum, si sacris Canonibus debita reverentia non habeatur, spes ulla sit fore, ut, quæ aliis sacris rebus debetur, conservetur. „Nulli Sacerdotum liceat quidquam facere quod patrum poscit regulis obviare; quæ enim nobis res digna ser-

„vabit